

§ 44 Kyrkohandboksarbetet

JERKER SCHMIDT:

Ordförande! Jag och Peter Nordgren har skrivit en motion, 2015:94, om förbön för konung, regering och riksdag. Jag vill i allra första läget tydliggöra, att detta inte är en motion eller en debatt som handlar om vårt statsskick, huruvida vi ska ha republik eller monarki. Jag vill bara tydliggöra detta för eventuella kommande talare.

För några år sedan mötte jag en riksdagsledamot i Göteborg och berättade då, att vår församling bad för riksdagen vid varje gudstjänst. Ledamoten blev väldigt förvånad men också väldigt glad över detta faktum. Ledamoten är inte särskilt engagerad i Svenska kyrkan men uppskattade detta väldigt mycket. Det är en kristen plikt att be på olika sätt. Det är också faktiskt en kristen plikt att be för dem som har ansvar i landet. I vårt land har vi ett demokratiskt styrelseskick som gestaltar sig genom en konstitutionell monarki, som gestaltar sig genom vår riksdag och vår regering.

I förslaget till ny kyrkohandbok har förslaget till förbön tagits bort att explicit be för konung, regering och riksdag. Det tycker jag är väldigt tråkigt. Jag tycker det säger något på vår syn på oss själva som folkkyrka inte minst. Sällan är det ett problem i de lokala församlingarna att se till det som ligger närmast. Ofta är det så, att vi behöver hjälp med att lyfta blicken och se längre, bortom det egna och det lilla och det lokala. Det får vi hjälp med i kyrkohandboken. Därför är det också viktigt vad som står i förslagen till böner och också att det står att vi ber för vårt demokratiska statsskick. Vi har inte en demokrati i största allmänhet, utan den här kommer till uttryck just genom konung, regering och riksdag.

Det finns också något annat i detta. Det är att det vi namnger, och det vi namnger kan vi också hålla ansvarighet för. Det är en del av det demokratiska statsskicket att vi också kan ställa den riksdag vi har valt till ansvar. Att se, uppmuntra och värna vår demokrati tycker jag är viktigt i vår kyrka. En del i det är också att kunna ställa människorna till ansvar.

Som sagt, det är en motion som man kan tycka kanske är lite löjlig i det stora hela och i allt som händer i världen, men som egentligen bär på många djup som jag tycker vi ska ta på allvar. Att be för vårt land, att be för vår konung, regering och riksdag, handlar om vår syn på oss själva som kyrka, det handlar om vår syn på oss själva som demokratisk nation och det handlar om vår syn på oss själva som kristna.

Jag yrkar bifall till motion 2015:94. Tack.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Låt inte din historia, din identitet, diktera vem du är utan låt den bli en del av det du ska bli. Det är alltså en framtidskänning i det uttrycket. Gudstjänstutskottet har förståelse för innehållet i motion 2015:15 och delar uppfattningen, att det måste få en relevans för dagens samhälle men menar att motionen omfattar ett betydligt vidare perspektiv än ett handboksarbete. Jag tror det är precis tvärtom, att identitet och relevans måste gå hand i hand om gudstjänstlivet överhuvud taget ska fungera. Undersökningar i ungdomsgrupper från vårt land visar att man är mycket glad över att få vara konfirmand. Resultatet var inte alls om man hade väntat utan mycket, mycket bättre, men när det gällde gudstjänsten var det både mycket svårare att komma in i den och en upplevelse av tråkighet. Den berör inte. Om man inte berör så dör det. Det fungerar på det sättet.

Det gäller också andra grupper i samhället som har röstat bort gudstjänsten med sina fötter. Det finns många andra skäl till att gudstjänsten förlorar sin ställning i folklivet. Det finns sociologiska och andra, men det är också viktigt att vi har en form som inbjuder. Som det står i anvisningarna för kyrkliga handlingar i 1986 års handbok ska det pastorala förhållningssättet börja hos människorna, alltså omfatta mycket mer än bara själva gudstjänstordningen man har. Det måste börja i det pastorala. Det skulle jag önska var mycket tydligare än den produkt jag sett hittills i handboksarbetet. Jag tror det skulle vara bra att ha en lite längre tid för reflektion om hur man förhåller sig till gudstjänst i en ny tid, då det kanske inte går att fortsätta precis som vanligt.

Egentligen skulle jag bara kunna sjunga den psalmen vi nyss sjöng en gång till, men det gör jag inte. Det är precis det som det handlar om. Gud, ge oss blick för dolda möjligheter, ge fantasi att finna nya medel. Gör oss djärva, fria, kloka och glada. Så vill jag att det ska vara i kyrkan.

Jag yrkar bifall till motion 2015:15.

KEKKE PAULSSON:

Ordförande! Jag tänkte ägna merparten av min talartid åt motion 2015:76 som jag själv är huvudmotionär till. Jag yrkar givetvis bifall till den, men jag passar också på att yrka bifall till Anders Åkerlunds motion 2015:15 om att ge handboksarbetet mer tid. Min motion föreslår att kyrkostyrelsen ska få uppdraget att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur en kyrkohandbok på nätet skulle kunna tas fram för att ersätta den tryckta kyrkohandboken. Den här motionen har flera syften.

Dels kan jag tänka mig att kyrkohandboken skulle kunna bli ett mer levande dokument, kanske med mer delaktighet i gudstjänsterna som resultat, då den skulle bli tillgänglig för betydligt många fler än som det är nu, då det är en bok som står i en hylla i kyrkornas sakristior och på några anställda medarbetares kontor. Vem som helst som är intresserad skulle kunna gå in på portalen för digitala kyrkohandboken, kolla upp till exempel hur en dop- eller begravningsgudstjänst går till enligt Svenska kyrkans ordning, vilka delar som är obligatoriska och vilka som är valbara.

Dels kan jag tänka mig att vi skulle kunna koppla olika typer av andra digitala mötesplatser kring gudstjänstutveckling till den här webbmiljön som kyrkohandboken skulle finnas i. Kanske kan vi ha en sida, där församlingar och enskilda kyrkotillhöriga kan dela med sig av sina lokala böneformuleringar, temagudstjänster och sånger. Där skulle vi kunna öka kreativiteten och delaktigheten i gudstjänstutvecklingen. Kanske kan vi till och med landa i att psalmboken publiceras digitalt i nära anslutning till kyrkohandbokens webbplats. Ett ytterligare syfte skulle kunna vara att minska på såväl kostnader som miljöpåverkan, när vi inte trycker en bok.

Gudstjänstutskottet säger att en digital version av handboken som ständigt öppnar upp för nyformuleringar, tillägg och borttagande inte är möjlig för Svenska kyrkan att använda. Jag tror att utskottet missuppfattar mig. Jag är fullt medveten om att kyrkohandboken uttrycker Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och därför ska fastställas av kyrkomötet. Det ska den absolut göra även fortsättningsvis. I det förslag som jag önskar att kyrkostyrelsen skulle återkomma till kyrkomötet med skulle det kunna finnas en reglering om, att revideringar av kyrkohandboken inte får föreslås med kortare mellanrum än till exempel två mandatperioder eller så. Jag är inte ute efter att kyrkohandboken ska förändras hela tiden. Jag menar att vi kanske kan öppna upp för att revidera den oftare än vart trettionde år. Jag tänker mig

en portal på nätet, där den av kyrkomötet fastställda kyrkohandboken finns tillgänglig tillsammans med olika verktyg för gudstjänstutveckling.

Bifall till motion 2015:76. Tack.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Jag kom in i utskottsarbetet för att ersätta den ordinarie som fick ge sig iväg. Den här punkten visste jag inte om jag skulle särskrivna mig på, fast jag skulle vilja göra det. Jag tror inte på att det som utskottet säger om motionen 2015:49 är riktigt sant, att det förs många sådana samtal, inte minst i församlingar, som handlar om gudstjänsten. Det tror inte jag. Jag tror att vi är färre i gudstjänsten än tidigare, men de flesta församlingar är inte skolade att tänka liturgisk teologi, och det är de flesta prästerna inte heller för den delen. Låt oss alltså inte låtsas att det står väl till, för det gör det inte. Några av de äldre prästerna kan säga, att skillnaden mellan då och nu är att vi under terminstid förr i världen hade tre studiegrupper i veckan, men det sker inte längre i församlingarna. Vi har på ett oerhört markant sätt minskat utbudet av undervisning utöver predikan och det vet alla. Varför ska vi inte erkänna att det är så? Det pågår inte sådana samtal som handlar om gudstjänsten i församlingarna på något rimligt sätt.

Detta trodde jag alltså inte. Men så sägs det att det finns framtagna studiematerial redan och därför behövs ingenting mer. Vad *I denna rymd möts vi* är för en bok är jag lite oklar över. Jag föreslog Christer Palmblads bok *Mässa för enhetens skull*, där det finns fyra punkter som talar om vad vi ska tänka på, för att det ska bli en enhet kring gudstjänst i mångfald. Det ville inte utskottet. Jag ringde hem och sa att vi har fått Svenska kyrkans egen Voldemort, namnet som inte får nämnas, Christer Palmblad, en av de dugligaste liturgiska specialisterna. Men eftersom ledamöterna har fått den boken per post, kanske det kan vara värt att plocka fram den och titta efter vad det var som sas där, i alla fall på sidan som handlar om principerna.

Då visste jag inte att det finns en bok till och nu ska jag be att få göra lite reklam. Peter Bexell har skrivit boken *Kyrkornas mysterium* som handlar om kyrkoliv i kyrkorum. Där borde vi vara väldigt duktiga. Fick jag önska, och det får jag väl, skulle man i församlingarna köpa hem 50 exemplar av den boken och sprida den och säga: Sitt nu i vanliga Folketshusrörelsegrupper och jobba med frågorna. Jobba igenom ordentligt, stort och smått, och ha roligt. Jag hade sådana grupper på norra Öland. Jag gav en enda instruktion: ni får bara ha två sorters pålägg på smörgåsarna när ni träffas i hemmen, för det ska inte bli kaffekalas, och sedan jobbar ni på. Och när ni vill att jag ska komma så kommer jag, men bara en gång per grupp. Alltså, tillbaka till det folkliga studiet om vad det är vi gör när vi firar gudstjänst.

PETER NORDGREN:

Ordförande! Kyrkohandboken ska ju bidra till gudstjänstglädje. Det är mot den bakgrunden som vi har skrivit motion 2015:94, som inte handlar om republik eller monarki. Jag tycker att det är synd att debatten idag har handlat så mycket om att kyrkan är otydlig och därför känns det extra tråkigt när man noterar, att man i arbetet med att behandla vår motion har använt argumentet att man har granskat språket. Därför ersätter man ett förslag om förbön för rikets högsta organ med ett förslag som förbön för dem som allmänt fattar beslut i vårt samhälle.

Men som vi skriver i motionen tycker vi, att borttagandet av dessa böneämnen signalerar ett slags frivilligt återtag från den samhälleliga arenan och visar Svenska

kyrkans egen syn på sin ställning i det svenska samhället. Genom de föreslagna förbönerna som finns med i det nya kyrkohandboksförslaget framstår inte längre Svenska kyrkan som en folkkyrka utan endast som ett lokalt sammanhang, där de större samhälleliga perspektiven och ansvaret inte får plats.

Kyrkan har en större roll och därför, ordförande, yrkar jag bifall till motion 2015:94.

BO HANSON:

Ordförande! Våra diskussioner har präglats väldigt mycket av våra diskussioner om vår identitet och hur vi ska identifiera vår identitet. Till vår identitet hör vad vi ber för. Jag kan säga att jag i vår lilla minnesstund idag lyssnade med glädje till ärkebiskopen och hennes förbön, men det var en sak som jag ändå trodde skulle komma på slutet som inte kom, nämligen bönen för terroristerna. Ska vi inte be för dem också? Det tycker jag är ett viktigare ämne än att be för kungen.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Fru ordförande! Aldrig har väl 1986 års kyrkohandbok varit så populär som den verkar vara precis nu. Under förra sessionen fick hela kyrkomötet höra ett seminarium om var arbetet med en ny kyrkohandbok befinner sig just nu. Dessutom fick vi i gudstjänstutskottet i direkt anslutning till detta ytterligare fördjupning och tillfälle till frågor. Vi ser nu fram emot ett reviderat förslag som också kommer att prövas i flera av de tidigare remissförsamlingarna, så att vi förhoppningsvis kan fatta beslut här om två år.

I år har vi behandlat fyra motioner som alla anknyter till det pågående arbetet, 2015:15, 2015:49, 2015:76 och 2015:94. Ska vi förlänga tiden ytterligare och tro att vi då kommer att bli färdiga? Är det inte snarare så att kyrkan ständigt måste arbeta med gudstjänstfrågor, inte minst ute i församlingarna, så att människor faktiskt blir berörda? Men tänk så praktiskt det hade varit om vi i kyrkomötet kunde fatta beslut, så att alla gudstjänstbesökare blev sedda, berörda och engagerade bara för att vi i kyrkomötet bestämt det. Då bortser man ju helt ifrån församlingens arbete och mötet som sker där.

Det är viktigt att det alltså finns studiematerial kring vad gudstjänsten är, *I denna rymd möts vi*, som har tagits fram av Sensus för att få större spridning så att vi kan bevisa för Dag Sandahl att många sådana samtal förs. Här finns anledning för oss kyrkomötesledamöter att självkritiskt fråga oss, om vi bidragit till användandet av detta i våra lokala sammanhang, eller kanske åker vi nu hem och gör det. Jag har läst Christer Palmblads bok och finner frågorna som han ställer relevanta men ser klara brister med det konkreta förslaget till gudstjänstordningar som finns där.

Det är lämpligt att Svenska kyrkans ordningar finns tillgängliga på nätet men inte att man när som helst och hur som helst kan ändra dem. Sådan är inte vår kyrkas ordning och det är därför som vi har handböcker med satta ordningar. Däremot är det viktigt att det finns snabba och lättillgängliga forum för den som vill dela med sig av fria och fakultativa inslag.

Peter, jag kan intyga att människor redan idag tittar på ordningarna inför kyrkliga handlingar. Man har ofta svårt att förstå de olika momenten. Därför är det viktigt inför dop, vigsel och begravning att noga gå igenom ordningen och deras önskemål. Kyrkans förbön är ett sådant fritt inslag som bör utformas lokalt och anpassas efter den gudstjänst som den utgör en del av och inte ständigt använda samma färdig-formulerade bön. Det finns redan gott om material för inspiration om de oräkneliga

möjliga böneämnen som kan vara en del av kyrkans förbön. Det finns många samhällsbyggande funktioner som vi borde be för. Jag passar också på att här nämna domare, barnmorskor och poliser.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå samtliga fyra motioner, 2015:15, 2015:49, 2015:76 och 2015:94. Tack.

JERKER SCHMIDT (REPLIK):

Det finns inget fel i att be för mer än vad kyrkohandboken stipulerar, det uppmanas och uppmuntras vi ju till, men däremot ett slags minimum vad man skulle kunna tänka sig. Om det nu är så att vi har sådan frihet och i församlingarna kan utöva detta på olika sätt, behöver vi ju inte ha någon kyrkohandbok över huvud taget, enligt ditt resonemang. Då faller ju det behovet.

Men det tror vi inte på. Vi tror det är viktigt med ord och formuleringar. I det här fallet är det också viktigt med en bön för vårt statsskick. I vår systerkyrka i Finland skriver man: Samtidigt som man är medlemmar i himmelen är vi också medlemmar i det världsliga samhället och har ett ansvar för det. Därför ska vi också be för statsmakten och följa våra lagar. Samhället tillhör de levnadsordningar som Gud har instiftat. Tack.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Ja, Jerker, det är ju så att det finns färdiga, fasta formulerade böner i den nuvarande kyrkohandboken och vi har sett att det också finns i det nya kyrkohandboksförslaget. Samtidigt lämnas alltså möjlighet att fritt göra tillägg och att helt fritt skriva böner. Det finns också som du säkert vet en bok som heter *Kyrkans förbön*, där det finns olika förslag för varje söndag och kyrkliga helgdagar under kyrkoåret. Man kan alltså göra vilket man föredrar. Om man vill be för konung, regering och riksdag går det alldeles utmärkt även i fortsättningen.

JERKER SCHMIDT (REPLIK):

Jag vill bara läsa färdigt från vår finska systerkyrka och dess evangeliebok. Samtidigt är de medlemmar i det världsliga samhället och har ansvar för det. De ber för statsmakten och följer samfundets lagar och förpliktelser. Samhället hör till de levnadsordningar som Gud har instiftat. Den jordiska överheten är ordnad av Gud till att vårda och skydda människolivet. Att be för vårt statsskick är också något som jag tycker vi fortsättningsvis ska göra i Svenska kyrkan och allra lämpligast genom att ha det med som en färdig, fast formulerad förbön. Tack för ordet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 98.